

Bir Enver Paşa Portresi

Enver Bey'i Doğuran Şartlar

Osmanlı Devleti'nin yaklaşık son iki yüzyılı "*Bu devleti nasıl ayakta tutabiliriz?*" sorusuyla geçerken bu sürecin son elli yılı "*Devleti parçalanmaktan nasıl kurtarabiliriz?*" sorusuna çözüm aramakla geçmiştir. Evvela padişah ve bürokraside, sonrasında ise gençlerde makes bulan bu sorular, genç Türk neslinin olabildiğince politize olmasına sebep olmuştur. Üst kademelerden ümidi kesen gençler, Jön Türklük akımı etrafında birleşmişlerdir.

Tıbbiye'nin bahçesinde doğan İkinci Jön Türk nesli, ilhamını Yeni Osmanlılardan alarak devletin meşrutî sistem vasıtasıyla kurtarılacağına inanmış ve hem yurt içinde hem yurt dışında teşkilatlanma çabalarına girişmiştir. Nihayetinde her farklılıkları bir araya getiren siyasal oluşumların başına gelenler, Jön Türkler'in de başına gelmiş ve fırka içerisinde ayrılıklar meydana gelmiştir. Bu ayrılıklar neticesinde Ahmet Rıza'nın önderliğini seçen Jön Türk fraksiyonu, bilhassa Selanik ve Manastır'da örgütlenen muhalif subayları (İttihatçılar) gözüne kestirerek bu ekiple yekvücut halde *-iki şubeli olarak-* Sultan İkinci Abdülhamit otokrasisine karşı mücadele etmeyi teklif etmiştir. İki fraksiyonun birleşmesiyle kuvvetlenen meşrutîyetçi hizip, Sultan İkinci Abdülhamit'i baskı altına alarak Kanun-ı Esasi'nin ilanını sağlamıştır. İkinci Meşrutîyet'in ilan edilmesinde Ahmet Rıza, Dr. Nâzım, Dr. Bahaeddin Şakir, Talat Bey (Paşa), Kâzım Karabekir, Cemal Bey (Paşa) gibi sayısız Jön Türk ve İttihatçı büyük emek harcamışlardır. Bu emek harcayanların en önemlilerinden biri de şüphesiz ki Enver Bey'dir.

Elbette Enver Bey, meşrutîyetin ilanından evvel, Makedonya bölgesinde eşkıyalara karşı başarılı mücadeleleriyle askerî alanda kendine tanınırlık sağlamıştır. Lakin İkinci Meşrutîyet'in ilanında oynadığı rol, onu toplum nezdinde daha tanınır ve sevilen bir figür haline getirmiştir. Zira halk, gelen devrim ile imparatorluğun yıkılmayacağına kanaat getirmiştir. Enver Bey'in popülaritesinin arttığına tanık olan Talat Bey ise onu adeta İttihat ve Terakki'nin vitrinine taşıyarak cemiyet ile Enver Bey'in kaderini birbirinden ayrılmaz şekilde birleştirmiştir. Cemiyet ile Enver Bey de büyümüş, cemiyetin dağılmasından bir süre sonra ise onunla birlikte Enver Paşa da tarihin tozlu raflarına *-bir süreliğine-* kalkmıştır.

"-izm"lerden Uzak Bir Enver Paşa Portresi

Günümüzde Enver Paşa'nın popülaritesi giderek artmaktadır. Bunun temel sebebi muhtemelen gençlik içerisindeki bir bölümün, modern zamandan bıkararak kendisine geçmişten gelen bir mefkûre bulma arayışıdır. Son dönemlerde İttihat Terakki ve buna bağlı olarak da Enver Paşa hakkında yapılan sempozyumlar, yazılan akademik eserler ve sosyal mecralardaki kimi "edit"ler, arayış içerisindeki gençler ile Enver Paşa'nın birleşmesine vesile olmuştur. Lakin siyasal parti ihtilafları arasında sürüklenen ve "-izm"lerden kendini alıkoymasını mümkün olamayanlar için Enver Paşa oradan oraya sürüklenen bir figür haline gelmiştir. Birinin Enver Paşa'sı İslamcı iken diğerininki Sarıkamış'ta Turan'a gitmeye çalışan Türkçü Enver Paşa'dır. Birinin Enver Paşa'sı Osmanlıcı iken diğerininki sosyalist bir fırka kurma niyetinde olan Devrimci Enver Paşa'dır. Lakin hakikat nedir?

Hakikat evvela Enver Paşa'nın bir fikir adamı değil, bir aksiyon adamı olmasını kabul etmekle başlayacaktır.

İkinci Meşrutiyet'in ilanında büyük bir rol oynayan ve bu ilanın, Osmanlı içerisinde yaşayan milletler ve dinler arasında barış ve huzur sağlayacağına inanan Enver Bey açık şekilde Osmanlıcı'dır.

Osmanlı ana vataniyle hiçbir kara bağlantısı bulunmayan, doğrudan İtalyan işgaline açık konumda bulunan Trablusgarp'a yalın kılıç giden Enver Bey ise hem Osmanlıcı hem de İslamcı saiklerle oradadır.

Şerif Hüseyin-Edmund Allenby ortaklığıyla Osmanlı ordusunun Ortadoğu'dan süpürülmesiyle beraber gözlerini Kafkasya'ya diken ve Kafkasya'daki Türkleri katliamlardan kurtararak Azerbaycan'ın temellerini atan ve yenik bir komutan olarak gittiği Türkistan bölgesinde Türkleri, Ruslardan azat etmek isteyen bir Enver Paşa elbette Türkçü bir damara sahiptir.

Osmanlı ordusunun ataletini üzerinden atamadığını gören ve ordunun gençleşmesi gerektiğini düşünerek ihtiyar komutanların rütbelerini, statükoya tasfiye eden veya onları emekliye ayıran Enver Paşa şüphesiz ki devrimci bir niteliğe sahiptir.

Sadece birkaç örnek düzleminde baktığımızda dahi karşımıza çıkan manzara; Enver Paşa'nın, mücadelenin geldiği yöne göre mevzi alan bir şahıs olduğudur. Kısacası, Enver Paşa'nın salt bir "-izm" uğruna kendine deli gömleği biçen biri olmadığı, bunun aksine paşanın, mücadele sıkletinin merkezine göre bir yönünü, diğer yönüne göre daha baskın hale getirebilen esnek bir karakter olduğu görülmektedir.

Tarih sahnesine çıkışından şehadetine kadar olan süreçte mücadeleyi hiçbir zaman elden bırakmayan Enver Paşa'ya rahmetle...

Burak Candemir, "Bir Enver Paşa Portresi" <https://www.fikirtepedi.com/tarih/bir-enver-pasa-portresi/> (Yayın Tarihi: 4 Ağustos 2024).